

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

Verantwoordelijk Hoofdredacteur: G. H. Waage, Prof. Pieter Willemsstraat 41, Maastricht, Telefoon 3605. — **Mede-redacteuren:** Jos. Cremers, Canne-België, Dr. H. Schmitz, Wien 1, Seitzergasse 3, R. Geurts, Echt. — **Penning-meester:** Mr. G. van Spaendonck.

Postgiro 125366 ten name v. h. Nat. hist. Gen., Maastricht.

Verantwoordelijk Uitgever: Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Verantwoordelijk Drukker: Drukkerij v. h. Cl. Goffin, Nieuwstraat 9, Telefoon 2121, Maastricht.

Verschijnt Vrijdags voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan de Leden van het **Natuurhistorisch Genootschap in Limburg** gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden 50 cent, voor leden 30 cent. Jaarl. contributie der leden f 3.50. Auteursrecht voorbehouden.

Registratie nummer 520.243. — Oplage-register nummer 26.

INHOUD: Aankondiging Maandelijksche Vergadering op Woensdag 5 Jan. a.s. — Nieuwe leden. — Verslag van de vergadering van 1 December 1943. — Verslag der Entomologische verg. van 11 Dec. — A. De Wever. Zuid-Limbursche Flora. — W. Roepke. Remarks on new or little known Indomalayan Moths (Lepid. Heteroc). VII. — Inhoud 32e Jaargang (1943) van het Natuurhistorisch Maandblad.

In de **VERGADERING**, die **Woensdag 5 Jan. a.s.** te 6 uur in het Museum gehouden wordt, zal de heer **J. R. Eysink Smeets** spreken over: „**Het Bosch en de Menselijke samenleving**”. Het boschbouwkundige en het sociaal-geographische vereenigd.

NIEUWE LEDEN.

Pater Th. Maessen S.M.A., Maria-Seminarie te Aalbeek. Ph. Batta, Tongerschestraat 2, Maastricht. Mej. H. Hommes en Mej. N. Hommes, St. Jacobstraat 21, Maastricht. A. J. v. Eyndhoven, L. Loyensstraat 6, Maastricht.

ERRATA.

Op pag. 83, 2de kol.:

- 1) *Andrena pandellei* Saund. is onze tweede inlandsche soort met beschubde thorax.
- 2) *Andrena punella* Per. moet zijn: *pusilla* Per.
- 3) Adriaanne moet zijn: Adriaanse.

VERSLAG VAN DE VERGADERING VAN 1 DECEMBER 1943

Aanwezig de dames: A. Ramaekers, R. Sekhuis, M. Chambille, C. Pyls, M. Kofman-Kamminga, D. Kooyman, A. Bonekamp, A. Kemp-Dassen, N. Lahaye-de Wit, M. v. d. Mijll Dekker en H. van de Geyn, benevens de heeren: L. Grossier, G. Waage, L. v. Noorden, S. Dijkstra, M. Diemont, D. v. Schaïk, J. Eysink Smeets, Ed. Schoenmakers, R. Ottenhof, J. Willems, H. Mommers, G. Pijls, W. Otten, M. Mommers, Ed. Nijst, W. Onstenk, R. Kofman, P. Wassenberg, Br. Maurentius, Br. Christoforus, L. Grégoire, M. Kemp, G. v. Spaendonck en H. van Wouw.

De heer Grossier opent de vergadering en geeft het woord aan Mej. v. d. Geyn, die het volgende mededeelt uit: Chronijk van het dorp Op canne bij Maastricht (1740—1778) door Jhr. Mr. Victor de Stuers:

„Beschrijvinge van het jaar 1740: Hongersnood onder de wolven. In denzelven tyd waren hier ook eene menigte van wolven gekomen, die hun winterkwartier hielden in den bosch van

Kaastert, alle avonden hoorde men dezelve op den Maasbergh zeer vreeselyk huilen, dat het in de locht schalde, hetgene de menschen zeer bevreesd maakte, de honger had hun zoodanig gedreven, dat ze des nachts in ons dorp kwamen met groote macht, braken de schaapstallen met geweld open en haalden daaruit zooveel zij wilden, de honden zelfs en waeren niet vrij op de mesthoven, maar wierden van de wolven gedood en opgevreten; dit is principaal geschied in de winning alhier gelegen in de Pruys, alstoen toebehoorende aan Reijner Vrijens. Deze wolven kwamen alle nachten in ons dorp met banden de patrouille doen en waar zij wat vonden dat moest er aan. De menschen en dierven bijna des nachts niet slapen, van vreeze dat zij dochten hunne beesten des morgens dood of opgevreten te vinden.

Beschrijvinge van het jaar 1742: Zoodra de zomervruchten tijdig geworden waeren, zijn er zoo veele muizen gekomen dat zij zelfs alles gelijk de schaepen hebben afgegeten; zij aten de haver op den stok af, zoodat vele niet meer kon afgemaid worden en die men nog had kunnen afmajaan nadat dezelve 2 of 3 dagen op den grond gelegen had om te winnen en te droogen, was dezelve al verdorven en vergeten; dit moest zekerlijk een straffe Gods zijn, want zij aten zoo wel het strooy als het graen vermits men niets kon naer de schuur brengen vermits het in heksel gebeten was.

De muizen zijn allen verdronken en vermoordt door een geweldigen regen. Naar dat deze muizen nu eenigen tijd door het geheele Luikerland en andere landen wijdt en breid gedomineerd en alles afgegeten hadden, latende niet een groen blad op het veld heeft God den Heer eenen geweldige slag regen gezonden denwelke hun op eenen halven dag tijd alle vermoord en verdronken heeft; als men op het veld kwam dan zag men anders niets dan de doode muisen, ende men conde nauwelijks eenen voet zetten of men trad op dezelve; de een lagh nevens de ander, de een naast de ander zoodat het eene schrik was om hetzelfde aen te zien.”

Vervolgens laat zij een aantal wandelstokken zien, door Dr. De Wever uit Nuth aan het Mu-

seum geschonken. Eenige stokken zijn vervaardigd uit mispelhout; de knobbels, die de stok versieren, bleven over na het afsnoeien der zijloten. Op een der stokken is echter dit aantal knobbels kunstmatig vergroot, doordat er spijkertjes in de loten geslagen waren. Een drietal wandelstokken van wilde kamperfoelie resp. om els, hazelaar en peer gewonden, maken een zeer decoratieven indruk. Verschillende stokken zijn afgewerkt met een leeren riem, een ivoren knop of een gebeeldhouwde kruik. Bij een stok uit de wijndruif zijn op alle punten der vertakkingen kleine figuren gesneden. Voor verdere gegevens zie: *Natuurhistorisch Maandblad*, Jrg. 24, 1935, No. 10, bladz. 127, „*Mespilus germanica* L.” door A. De Wever en *Natuurhistorisch Maandblad*, Jrg. 28, 1939, No. 1, bladz. 10, „Wilde Kamperfoelie” door A. De Wever.

Br. **Maurentius** toont een Lakzwam, *Ganoderma lucidum*, gevonden op een boomstam te Severen en een fraaie tak met kegels van den Atlasceder, die op een buitengoed op den St. Pietersberg staat.

De heer **Dijkstra** deelt mede, dat hij *Artemisia Dracunculus* gevonden heeft bij 't station Schin op Geul, *A. Abrotanum* op een vuilnisbelt te Heerlerheide, *Trapogon minor* in een groeve te Voerendaal, witbloemige *Veronica polita* in de Heksenhoek te Maastricht. *Bidens melanocarpus* komt langs het kanaal van Maastricht-Maasbracht voor tot aan Echt.

De heer **Waage** doet een mededeeling over reukdressuur van honingbijen, zooals die wordt toegepast. Vooral Russische publicaties geven een idee van de betekenis van deze wijze van dressuur. Von Frisch geeft in *Die Naturwissenschaften* een samenvattend overzicht. (Sept. nummer 1943). Door bijen te voeren met suikerwater, dat geparfumeerd is met de geurstof van een bepaalde plantensoort, tracht men de bijen te dwingen, op zoek te gaan naar die plantensoort en daardoor de bevlieging daarop te bevorderen. Dit lukt inderdaad. De bevlieging nam van het 4 tot 30-voudige toe, de honingopbrengst steeg, eenmaal zelfs met 72%, de zaad-opbrengst werd 2 à 3 maal zoo groot.

De heer **Mommers** vermeldt de volgende vogelwaarnemingen door hem gedaan (meest samen met den heer Leysen) in 1943.

Kleine bonte specht. Dit vogeltje kan in de buurt van Maastricht in elk voor- en najaar waargenomen worden. Op 12 April vertoonde zich een paartje, ♂ en ♀, in mijn tuin (boomgaard). Van broeden in de buurt is evenwel niets geconstateerd.

Torenvalk. Begin Mei heeft een torenvalkenpaar getracht te nestelen in de krijtrotten van den Bemelerberg.

Grauwe klauwier. Voor den oorlog broedde deze vogel in meerdere paren op en om den St. Pietersberg. Na den oorlog is er geen enkel broedgeval meer geconstateerd. De vogel zelf werd door ons nog waargenomen op 29 Mei te Amby en in Augustus te Itteren en Rijkholt. Het is ons opgevallen, dat het nest van de grauwe

Klauwier zoo vaak (of altijd?) scheef staat. In de literatuur vinden we daarover niets. Men lette evenwel eens op natuurfoto's. Ook deze vertoonen het nest (altijd?) in scheeven stand.

Europeesche kanarie. Op 15 Mei ontdekten wij op de Maastrichtsche begraafplaats het eerste nest in deze buurt (zie artikel van den heer Kofman).

Winterkoninkje. Op 29 Mei vonden wij in de bosschen van Bunde-Geulle een speelnest, geheel gemaakt van adelaarsvaren. Een aardig gezicht!

Kwartel. Op 31 Mei 's avonds om half 7 hoorden we den kwartelslag op het plateau van den St. Pietersberg. Het klonk ons tegen uit een tarweveld bij den zijweg naar „Zonneberg”. Ook den vogel zelf kregen we ten slotte te zien. Volgens geloofwaardige (oudere) kenners komt dit hoentje 's zomers de laatste jaren weer geregeld op den berg voor.

Zwarte Roodstaart. Zeer verrast waren wij op 31 Mei midden op het plateau een Zwarte Roodstaart aan te treffen en wel met voer in den snavel! Dit vogeltje was oorspronkelijk (en is nog) een bewoner van bergrotsen. Bij zijn verbreiding naar 't W. is het er toe overgegaan de menschenlijke bouwwerken als „Ersatz” daarvoor aan te nemen. Midden op 't plateau zijn er evenwel geen huizen. Het raadsel was toch spoedig opgelost. Het beestje had zijn nest binnen in den mergel „luchtkoker”, die enkele meters boven 't bergplateau uitsteekt. Het bleef dus toch zijn bergnatuur getrouw. Hens zegt in zijn „Avifauna”: „In 't Geuldal nestelt de soort ook in holten in de mergelrotsen”. Wij kunnen er nog bijvoegen, dat zulks ook geldt voor de rotsen bij het Cannerbosch.

Albino-merel. Een jong, toch reeds bijna volkomen in de veeren zittend, vrijwel geheel wit exemplaar werd door mijn zoontje in mijn tuin te Heer gevangen op 25 Juni. Het is opgezet en bevindt zich thans in de collectie van het Natuurhistorisch Museum.

Boschrietzanger. Deze vogel kon men 13 Juni en daarna lustig hooren zingen op het Koningsplein te Maastricht, dat dit jaar voor een gedeelte met rogge bezaaid werd.

Wielewaal. De wielewaal is nogal twistziek en laat dan vaak alle schuwheid varen. Zoo zagen we 'n paar jaar geleden hoe een ♂ met veel lawaai een kraai uit het bosch te Keer verdreef. Mogelijk had de wielewaal daar ter plaatse zijn nest. Dit kan echter niet het geval geweest zijn met den vogel (eveneens een ♂), die op zéér groote hoogte boven de Maasweiden bij het kassteel Oost-Eijsden onder heftig getier een roofvogel (vermoedelijk een torenvalk) aanviel op 17 Augustus.

Boomvalk. Zooals bekend voedt de boomvalk zich behalve met zangvogeltjes (vooral leeuweriken en zwaluwen) ook met insecten, vooral libellen, sprinkhanen en kevers. Schlegel wijst daar 'al op in „De vogels van Nederland” (1878), waar hij op blz. 14 zegt: „De boomvalk voedt zich met kleine vogels en allerlei groote,

vliegende insecten. In de valkerij werd hij weinig gebruikt, zoowel omdat hij niet zeer vlug is in het grijpen der vogels, als om zijne eigenschap, dat hij den buit ongemoeid laat, wanneer hij groote insecten ontmoet, die hij alsdan bij voorkeur vervolgt en vangt." Dr. Jac. P. Thijssse schrijft in „Het Vogeljaar" (1923) op blz. 404: (De boomvalk) „is in de afgelopen eeuw langzamerhand een vreedzaam entomoloog geworden, een brave insectenvanger. In de boeken van een eeuw geleden staat hij nog gebrandmerkt als zwaluwenbeler en leeuwerikmoordenaar en de Duitschers noemen hem zelfs nu nog Lerchenfalk, maar dat is allemaal lang geleden en hij vergenoegt zich tegenwoordig met meikevers en waterjuffers." De interessante voedselgegevens, blijkende uit maagonderzoek, die L. Tinbergen geeft in „Roofvogels" (blz. 35) toonen evenwel duidelijk aan, dat Dr. Thijssse hem hier iets al te „braaf" voorstelt en dat zangvogeltjes nog steeds een voorname plaats op zijn menu innemen. Wat er van zij, op 27 April zagen wij boven een bepaald gedeelte van de Maas bij Oost-Eijsden een 3-tal torenvalken vlak boven 't water af en aanvliegen. Regelmatig gingen de vogels in rechte lijn een eind stroomaf en keerden dan eveneens in rechte lijn weer terug. Slechts nu en dan streek er eens eentje even met een boog over land, zonder evenwel te gaan zitten. Meer dan een uur lang hebben we door den kijker dit spelletje gadegeslagen en toen we tegen den avond vertrokken, duurde het nog steeds voort. Mogelijk was het ook al een heelen tijd aan den gang, vóór wij er kwamen.

Wat de vogels daarbij voorhadden? We kunnen niet met zekerheid zeggen, dat ze iets vingen, al kregen we wel eenigszins den indruk, dat ze af en toe 'n poot uitstrekten. De spiegeling van het water, waar ze vlak overheen vlogen (net zooals zwaluwen dat wel doen) zal er wel toe hebben bijgedragen, dat we niet alle bewegingen van bek en pooten konden waarnemen. Mogelijk kunnen de volgende aanhalingen uit Naumann: „Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas", Band V, eenige opheldering verschaffen (de spatiëring is van mij).

„Nach Ziemer's Beobachtungen lebt er wochenlang, nämlich etwa von Ende Mai bis gegen Mitte Juli fast nur von Insekten, auf die er ganz nach Art der Rauchschwalben jagt, indem er über grossen Waldwiesen in geringer Höhe hin und her, auf und ab streicht und mit schnellem Stosz schräg von oben die grösseren Insekten..... im Fluge fängt."

„Er fängt auch Heuschrecken, Maikäfer und andere grosse Insekten im Fluge und jagt danach oft bis spät in die Abenddämmerung. In der Nähe des Waldes in dem er brütet, ober Wiesen, Flüssen und Teichen sieht man ihn seine Insektenjagden bei heiteren Frühlingsabenden oft betreiben. Er zeigt dabei nach Liebe eine Beharrlichkeit, die er bei der Jagd auf höheres Wild nicht beweist. Ein Leckerbissen sind ihm die grossen Wasserjungfern, deren Jagd ihn bisweilen Stundenlang beschäftigen kann."

Zouden onze vogels werkelijk op de libellenjacht geweest zijn?

Oudemans geeft in „De Nederlandsche Insecten" als vliegtijd voor libellen op Mei—Juli (Aug.). 27 April is dus wel een erg vroege datum!

De heer Grégoire vraagt ten slotte, hoe z.g. een-eiige tweelingen ontstaan en hoe 't staat met de ploëdie van deze wezens. De heer Waage beantwoordt deze vraag, door te vertellen, hoe de bevruchte eicel zich deelt en een meercellig stadium ontstaat. Splijt 't meercellige embryo in 2 deelstukken, dan kan elk deel uitgroeien tot een volkomen wezen en ontstaat een identieke of één eiige tweeling. Waar de cellen in erfelijk opzicht, in genotype, gelijk zijn, zullen de twee wezens ook in genotype gelijk zijn. Spr. geeft dan een treffend voorbeeld, hoe 't milieu, de aanleg van een identieke vrouwelijke tweeling niet veranderde. Waarom juist identieke tweelingen een zeer gewild studie-object vormen voor den geneticus is hierdoor duidelijk. Kleine verschillen, o.a. in vingerpatroon, meent men den laatsten tijd toch te kunnen constateeren. Waar de bevruchte eicel diploïd is zijn alle hieruit door gewone deeling ontstane cellen diploïd, dus ook de beide wezens.

De Voorzitter sluit hierop de vergadering.

VERSLAG DER ENTOMOLOGISCHE VERGADERING

OP ZATERDAG 11 DEC. 1943,

Aanwezig: Mej. W. van de Geyn en de heeren: Rector Jos. Cremers, E. Kortebos, J. Maessen, Br. Christoforus, H. Sanders, J. van Hoven, S. Parren, Ed. Schoenmakers, M. Delnoye, W. Prick, W. Onstenk, C. Willemse, E. van Maastricht en G. Prick.

Rector Cremers is voor het eerst na zijn ziekte weer in ons midden en zit de vergadering voor.

De heer Willemse heeft het eerste deel der „Faune de l'Empire français" meegebracht; dit handelt over de Orthoptéroïdes de l'Afrique du Nord en is zoo juist, in 1943, verschenen.

De heer Onstenk laat een vrouwelijk ex. zien van de watertor, *Dytiscus circumflexus* F., dat ongegroeide dekschilden vertoont. Normaal zijn de dekschilden der wijfjes in tegenstelling met de mannetjes juist voorzien van een tiental tot halverwege het midden overlangs loopende groeven. Vervolgens vertoont hij een afwijkende libel, *Aeschna cyanea* Müll., die in de anaaldriehoek 5 cellen bezit, benevens een ex. van *Ranatra linearis* L., gevangen te Limmel.

De heer Delnoye heeft in het afgelopen seizoen de volgende voor Limburg zeldzame vlinders gevangen: de pijlstaart *Deilephila lineata* F. var. *livornica* Esp., die slechts een paar maal in ons land op trek werd waargenomen; een drietal soorten van *Xylinia*: *semibrunnea*, *furcifera* en *ornitopus* en 2 ♂ exemplaren van de kromzitter *Brachionycha sphinx*.

Vervolgens vertelt de heer van Boven over nieuwe vindplaatsen van zeldzame mierensoorten,